

Fogalmak

adórszolgáltatás
szekszaktheia
ekklészia
héliia
areioszpagosz
bulé
pentakoszi-
omedimnoszok
hippeiszek
zeugritészek
thészek
timokrácia
túrannisz
phülé
stratégosz
tamiasz
osztrakiszmosz
Déliszi-szövetség

Személyek

Thézeusz
Szolón
Peiszasztratosz
Kleiszthenész
I. Dareiosz (perzsa)
Militiádész
Areszteidész
Themisztoklész
Xerxész (perzsa)
Leonidász
Periklész

Földrajzi helyek

Athén
Dardanellák
Márvány-tenger
Boszporusz
Fekete-tenger
Szicília
Thermopüla
Szalamisz
Délisz

Fontos évszámok

Kr. e. 492-480
Kr. e. 480-479
Kr. e. 479-448

1. A görög társadalom

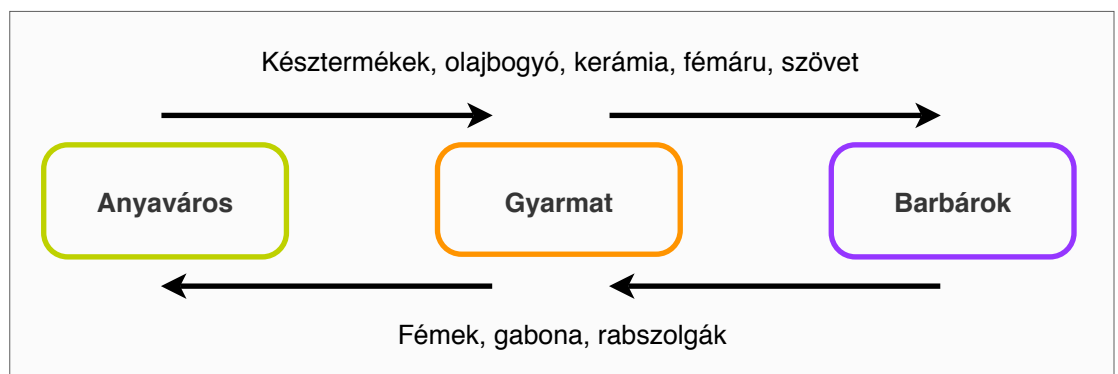
- Thézeusz (Kr. e. XIII. század) egyesítette és szervezte erős állammá Athént
- A polisz központi elhelyezkedése miatt az ipar és a kereskedelem fejlődött, ami az arisztokrácia gazdasági és politikai hatalmát növelte
- A romló helyzetű kisparaszti birtokok nem tudták felvenni az arisztokrata nagybirtokokkal a versenyt → eladósodtak
- A fizetni nem tudó parasztnak a nagybirtokosok nem csak a földjeit, hanem szabadságukat is elvették → adórszolgáltatókká tették őket = akinek a földjét elvették, elvették a polgárjogát is.

2. A görög gyarmatosítás (Kr. e. VIII – VII. század)**Okai**

- Túlnépesedés
- A nagybirtokosok egyre nagyobb birtokosokká váltak → a szegényebbek féltek az adórszolgáltatásról

Irányai

- Észak-kelet felé: Dardanellák, Márvány-tenger, Boszporusz, Fekete-tenger → Büzantion, Olbia, Tanaisz, Trapezusz
- Nyugat felé: Dél-Itália, Szicília → Tarasz, Szürakuszai, Massília
- Dél felé: Afrika → Küréné, Naukratisz

Működése

- A gyarmatvárosokban először földműveléssel, majd kereskedelemmel szereztek vagyont. Anyavárosukkal szoros gazdasági kapcsolatban álltak, a környező (az egységesen barbároknak nevezett) népekkel is kereskedtek.

Hatásai

- Hellaszban nem kellett a rossz minőségű földön gabonát termeszteni, így átállhattak a jövedelmezőbb bor-, olajbogyó- és zöldségtermelésre.

- Ezáltal a főként gabonatermelő arisztokrácia gazdasági súlya csökkent, míg a kereskedők, kézművesek jelentősége, vagyona nőtt.
- A gyarmatosítás KR. E. VI. SZÁZAD-ra lelassult, befejeződött, ugyanis levezetődött a népességelesleg, megnőtt a polisz népességeltartó ereje.

3. A démosz és az arisztokrácia küzdelme; a türannisz

- A gyarmatosításnak köszönhetően a parasztok egy része gazdagodott, erősödött. Egy másik rész továbbra is nehéz helyzetben volt, és az adósrabszolgaság veszélye fenyegette. Mindkét csoportnak az arisztokrácia volt fő ellenfele.
- **Drakón** írásba foglalta a törvényeket → gátat szabott a szokásjog önkényes értelmezésének

Ⓐ Szolón timokráciája

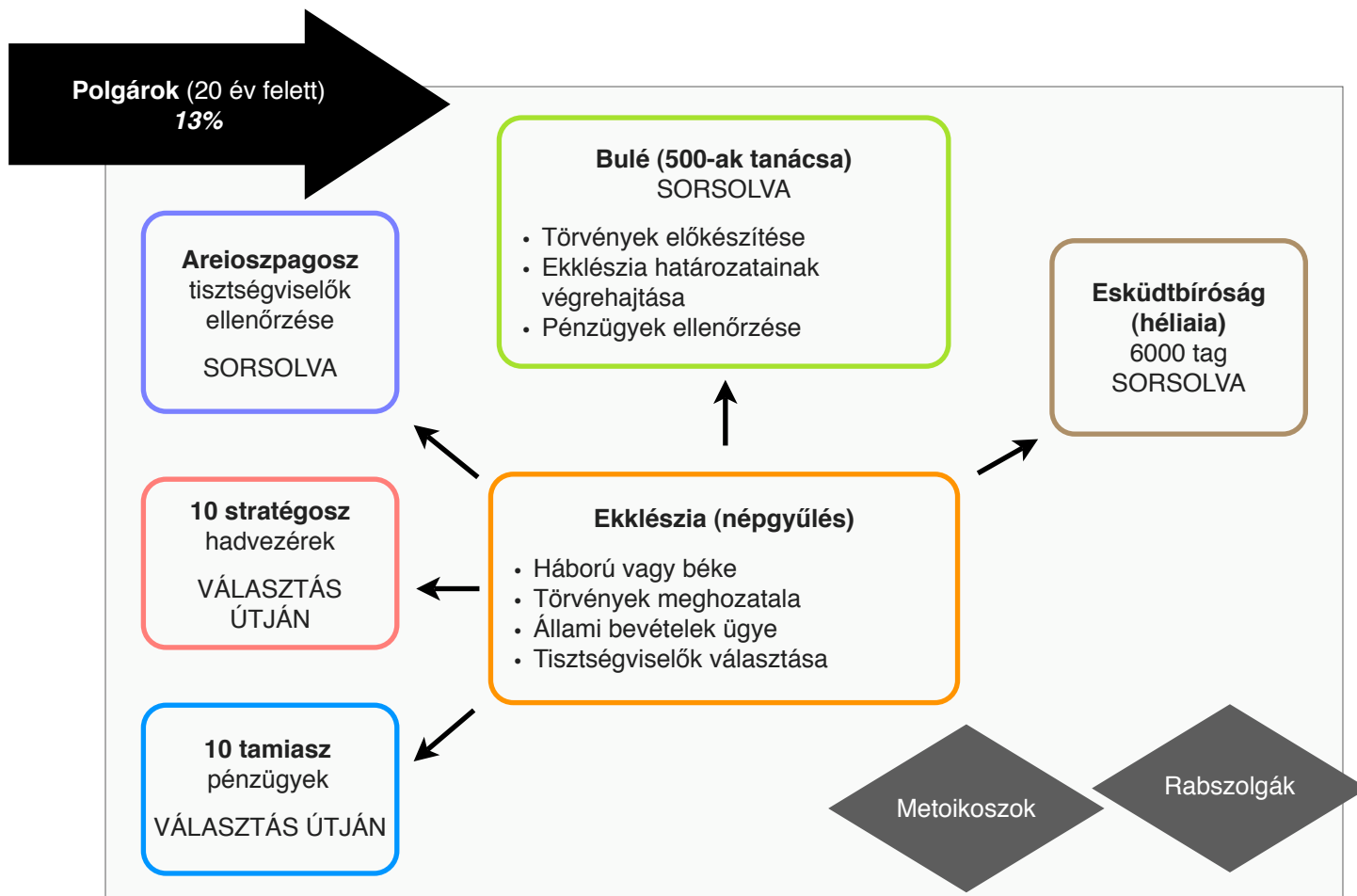
- Eltörölte az adósrabszolgaságot (szeiszaktheia = teherlerázás), de nem rendelt el földosztást
- A szegények is részt vehettek a népgyűlésben (ekklészia) és az esküdtbírószágban (héliaia), így beleszólást kaptak a polisz ügyeibe. Felállította a volt arkhónok tanácsát (areioszpagosz), ill. szervezett még egy 400 tagú tanácsot (bulé), mely a népgyűlés ügyeit készítette elő.
- **Timokráciát hozott létre**, azaz vagyon alapú osztotta fel a társadalmat:
 - ➔ Pentakosziomedimnoszok (500 mérő, vagy több)
 - ➔ Hippeiszek (lótartás, vagy legalább 300 mérő)
 - ➔ Zeugritészek (ökörtartás, vagy legalább 200 mérő)
 - ➔ Thészek (=napszámosok, semmi tisztséget nem bízott rájuk!)

Ⓑ Peiszisztratosz (Kr. e. 560-527)

- *Az arisztokrácia gazdasági súlya csökkent, politikai súlya nagy maradt*
A démosz gazdasági súlya egyer nőtt, politikai súlya nem volt elég nagy
Ezt az egyensúlyi helyzete kihasználva ragadták magukhoz a hatalmat egyes arisztokraták szerte Hellaszban, a démoszra támaszkodva, erőszakos úton.
- Peiszisztratosz munkát akadályozó tényezőket igyekezett kiiktatni:
 - ✓ Az ellenálló arisztokraták földjeit szétosztotta a szegények között
 - ✓ Kiszálló bíróságokat hozott létre
 - ✓ A bevezetett évi adóból katonai sereget verbuvált
 - ✓ Előnyös kereskedelmi szerződéseket kötött más poliszokkal.
- Halála után fiait meggyilkolták, elűzték.

4. Kleiszthenész reformjai, a demokrácia kialakulása

- A türannosz elűzése után a démosz minden polgárnak egyenlő politikai jogot követelt, és ennek érdekében Kleiszthenész kezébe adták a változtatás jogát.
- **KR. E. 508**
- Az addigi vagyoni, vagy származási tekintet helyett a területi elhelyezkedést vette alapul, Attikát három részre osztotta:
 - ➔ városi (Athén)
 - ➔ tengerparti
 - ➔ belső (város körüli mezőgazdasági területek)
- Mindegyik harmadot további tíz részre osztotta. Egy ilyen tengerparti, egy városi és egy belső rész alkotott egy phülét. Így a démosz mindenképpen többségbe került, hiszen a tengerparti és a városi egység az ő "uralmuk" alatt állt.

- Minden phülé sorshúzással 50-50 tagot küldött az immáron 500 tagú buléba. Az ekklészia kapta a legnagyobb hatalmat, az Areioszpagosz feladata a tisztségviselők munkájának ellenőrzésére szűkölt. Az állam igazi vezetői a stratégoszok voltak.
- Kleiszthenész eleve lehetetlenné tette a zsarnokság újjászületését a cserépszavazás (oszttrakiszmosz) bevezetésével. (Ha valakit a polgárok veszélyesnek ítélték, vagy tartottak a zsarnokságra töréséről, a gyanúsított nevét egy cserépdarabra=osztragon írták. A legtöbb szavazatot kapott vezetőt vagyona megtartása mellett 10 évre száműzték a városból.)

5. A görög-perzsa háborúk

Előzmények

- A kis-ázsiai görög városok fokozatosan az előretörő perzsa hatalom ellenőrzése alá kerültek
- I. Dareiosz KR. E. 514-ben a szkíták elleni háborúban stratégiaileg fontos bázisokat foglalt el
- Bár a kereskedelem miatt fontos volt Athénnek a perzsákkal való leszámolás, csak 20 hajóval támogatta a ión városok felkelését (KR. E. 500 – 494), ami így elbukott.

A háború első szakasza (Kr. e. 492 – 480)

- KR. E. 492-ben a perzsák elvesztették a szárazföldi harcot a thrák törzsek ellen, hajóhadukat pedig vihar szórta szét Athosznál
- KR. E. 490-ben a szigetvilág érintésével közeledtek újra Athén felé. A görögök az ellenséges hajók marathóni partraszállása után falanxban előrenyomulva, a nyilas perzsák ellen Miltiádész vezetésével elsöprő győzelmet arattak.

Belső változások Athénban

- Athénban két párt kétféle módon kívánt felkészülni az újabb csapásokra:
- Ariszteidész a hopliták (gyalogság) pártján állt, a marathóni győzelemmel érvelve. Az arisztokráciának és a parasztságnak kedvezett, akik egyúttal földjeik védelmében is bíztak.
- Themisztoklész tengeri hatalmat kívánt kiépíteni, mely a kereskedelem kivirágzását és hatalmas kézművesi megrendeléseket jelentett volna, ezért ezek az iparos és kereskedő rétegek érdekeit védték.
- A küzdelem Themisztoklész javára dőlt el, és a lauriói ezüsbányák bevételeiből 200 hajót építettek.

A háború második szakasza (Kr. e. 480 – 479)

- Xerxész (perzsa) csapatai KR. E. 480-ban a szárazföld peremén át közeledtek Hellász központja felé óriási sereggel, ezek láttán sok városállam inkább behódolt.
- A Thermopülai-szorosnál sorakoztak fel a spártai hopliták Leonidász király vezetésével, kemény küzdelem után is csak árulás miatt hullottak el.
- Themisztoklész látva, hogy a parancsnak nem engedelmeskednek a görög hajók, csellel a Szalamis szigetéhez csábította a perzsa flottát, ahol a mozgékony görög hajók győzelmet arattak.
- Xerxész elvesztette tengeri fölényét, és a biztos visszavonulás lehetőségét, és csapatai egy részével visszatért Ázsiába.

A háború befejező szakasza (Kr. E. 479 – 448)

- Athén és a szigetvilág érdekei szerint folytatni kívánta a háborút, Spárta azonban egyre féltékenyebben nézte a növekvő és erősödő Athént. KR. E. 478-ban szövetséget hoztak létre a háború folytatása mellett álló poliszok. A vezető ereje Athén volt, a csoportosulást déloszi szövetségnek nevezték el (Déloszon volt a pénztár).
- A két fél végül belátta, hogy az erőviszonyok nem fognak megváltozni, és így békét kötöttek. A perzsák lemondtak a ión városokról, Athén pedig a további terjeszkedésről.

6. A demokrácia fénykora: Periklész

- KR. E. 462-ben az Areioszpagosz hatalmát jelentősen csökkentették
- KR. E. V. SZÁZAD-ra a demokrácia elérte virágkorát Athénban, mikor Periklészt 15 egymást követő alkalommal választották első stratégosszá.
- Bevételek:
 - Csak a metoikoszok és a felszabadított rászolgák fizettek adót, a polgárok nem
 - Kereskedelem
 - Kikötők forgalma
 - Bíróságok
- Bár a jogi egyenlőség megvolt a polgárok között, a vagyoni különbségek egyre nőttek. Periklész ezért a vagyonosokra többletkiadásokat rótt, a szegényeket napidíjakkal támogatta.
- Ebben az időben hatalmas építkezések valósultak meg, melyeket főként a déloszi szövetségből pénzeltek, mely erre az időre adófizetői rendszerré vált. A kilépést Athén súlyosan megtorolta, volt, hogy városokat rombolt le, és lemészárolta annak lakóit.